

*Umělci pravice: D. H. Lawrence
(1885–1930)*

Autor: Kerry Bolton

„Mým opravdovým náboženstvím je víra v sílu krve.“
D. H. Lawrence

David Herbert Lawrence (1885–1930) je považován za jednoho z nejvlivnějších spisovatelů 20. století. Jeho romány i básně lze číst mj. jako polemiku a proroctví, sám Lawrence se totiž považoval za proroka a zvěstovatele nového úsvitu, vůdce-spasitele, jenž osobně přinese nesmírnou oběť v podobě převzetí stěží přestavitelné zodpovědnosti diktátora, což lidstvo osvobodí, tak aby mohlo znovu nabýt svého lidství.

Lawrencův náhled snad v lecčems připomíná Junga s Nietzsche, přestože však jejich dílo znal, vyvíjelo se jeho myšlení nezávisle na nich. Lawrence se narodil v hornické rodině v městě Eastwood nedaleko Nottinghamu. Otec hodně pil, což spolu s křesťanským zápalem matky vytvářelo mezi rodiči permanentní napětí. Během studií se Lawrence přiklonil k agnosticismu a rozhodl se stát spisovatelem a básníkem. Přestože však odvrhnul víru své matky, nevedlo to u něj ani k příklonu k jejímu opaku, tedy modernistické víře ve vědu, demokracii, industrializaci a mechanizaci člověka.

Láska, moc a „Temný pán“

Kapitalismus podle něj pod svým soukolím drtí duši i mystérium života, stejně jako demokracie a rovnost. Většinu svého života proto zasvětil nalezení nového, ale přesto odvěkého náboženství, jež by lidský život znovu prostoupilo nádechem tajemství a opětovně lidstvo spojilo s kosmem.

Jeho náboženské vize lze označit za animistické a panteistické: duše jako vše prostupující entita, Bůh v přirozenosti a lidstvo pak představuje cestu boží sebeaktualizace. Vztahy všech věcí vycházejí z duality a napětí mezi opaky, jež nachází vyjádření dvojím způsobem: v lásce a moci. Jedno bez druhého vytváří nerovnováhu. Proto podle něj křesťanská láska degraduje v sentimentalitu, jež narušuje přirozenou hierarchii společenských vztahů a nerovnosti mezi jednotlivci. V tomto ohledu se jeho kritika křesťanství podobá té Nietzscheho.

Láska a moc představují dvojí „záchrany nebezpečí“, jež udržují jednotlivce pohromadě a nevědomě vyzařují z vůdcovské vrstvy. Moc znamená důvěru, strach i poslušnost. Láska zase

„ochranu“ a „pocit bezpečí“.

Lawrence byl přesvědčen, že u většiny vůdců došlo k nerovnováze jednoho či druhého. To je ostatně ústřední myšlenkou jeho románu Klokán (*Kangaroo*). Jeho hlavní hrdina, Angličan Richard Lovat Somers se sice cítí být přitahován fašistickou ideologií „Klokana“ a jeho **diggerského** hnutí, nakonec jej však odmítá coby ztělesnění téhož typu neuroticky vyčerpávající lásky jako křesťanství, lásky mas a raději se rozhodne vydat cestou své vlastní individuality. Ústřední otázky pro Somerse představuje smíření s a přijetí jeho vlastního temného pána (Jungův **Stín** vytěsněného podvědomí). Dokud se tento nenavráť, není možné žádné lidské panství:

Dosud plně nepřipustil, co zpola věděl už dávno: než lidé přijmou kteréhokoliv člověka za svého krále, než Harriet přijme jeho, Richarda Lovata, za svého pána a vládce, on, tentýž Richard, silný zastánce majestátu, musí otevřít dveře své duše a vpustit dovnitř svého vlastního temného pána a vládce, jehož přítomnost kdesi za dveřmi vycítil. Až se skutečně poddá temnému majestátu, uvolní vrzající vrátka pro toto strašlivé božstvo z hlubin a přijme jej za svého vládce, tohoto nevýslovného boha, všechno ostatní už půjde samo od sebe.

Až se temný pán vrátí do lidských duší a zaujme dosavadní místo nerozlišené „lásky“, bude třeba utvořit hierarchicky uspořádanou společnost ve tvaru pyramidy, na jejíž špici stane diktátor. Ten by masám odlehčil od břemene demokracie a nový společenský řád by vycházel z vyvážení moci a lásky, podoben středověkému ideálu ochrany a poslušnosti.

Obyčejný člověk by nově získal na hodnotě projevem oddanosti vůdci, jenž by se na oplátku zhostil ohromné zodpovědnosti a vedl by pro své „napojení“ na kosmos. Skrze tuto spasitelskou postavu krále-filozofa by i sám jednotlivec dosáhl spojení s kosmem a poslušností hrdinům také on nabyt hrdinských rozměrů.

„Vzdejte hrdinovi hold a přislibte mu věrnost – a sami se stanete hrdinou, tak zní lidský zákon.“

Hrdinský vitalismus

Proto se heroický vitalismus obvykle počítá mezi hlavní pilíře Lawrencova myšlení. Celé jeho politické myšlení lze charakterizovat jako antitezi toho, co nazýval „trojhlavou saní volnosti, rovnosti a bratrství“. Přednost jednoznačně dával „vládě s jasným povědomím o dobrém, lepším a nejlepším“.

V roce 1921 napsal: „Nevěřím ve svobodu ani demokracii, ale ve skutečnou, posvátnou a intuitivní autoritu. U kořene našich problémů nacházím od všeho oproštěný intelekt, bezduchý a mechanistický, dusí vášně a zabíjí přirozenost.“

Ve své eseji o vlastní knize *Milenec Lady Chatterleyové* se Lawrence pouští i do sociální otázky. Jako na viníka neduhů moderní společnosti ukazuje prstem právě na mechanický náhled, zrozený z čistého intelektu, prostého emocí, vášně a celkově bezkrevného, odstřiženého od instinktu.

V tom spočívá tragédie života moderní společnosti. Ve staré Anglii drželo třídy pohromadě tajuplné pokrevní pouto. Zemani se dost možná chovali s nabubřelou přezíravostí a nespravedlivě, ale v mnoha ohledech přesto náleželi k lidu, k téže krvi. U Defoea nebo Fieldinga pouto ještě cítíme, ale u skoupé Jane Austenové už je pryč. Proto máme v *Milenci Lady Chatterleyové* muže, sira Clifforda, ryzí osobnost, jež ale úplně ztratila veškeré spojení se svými bližními, krom těch utilitárních. Všechna vřelost se vytratila, krb vychladl a srdce v lidském slova smyslu přestalo bít. Jde o ryzí produkt naší civilizace, je však smrtí celého lidského světa.

Už v roce 1913 Lawrence uvažoval o alternativě k tomuto sinale bezkrevnému intelektualismu, zrozeného z pozdních cyklů civilizace: „Mým opravdovým náboženstvím je víra v sílu krve, v moudrost těla před intelektem. V našich hlavách se snadno dopouštíme omylů, ale to, co říká, cítí a čemu věří naše krev, je pravda vždycky.“

Mnozí velikáni kultury 20. století jako Lawrence, Yeats, Pound a Hamsun se řadili mezi myslitele krve, muže instinktu, věčného a přetrvávajícího. Označení „intelektuál“ se od 30. letech minulého století po právu neoddělitelně pojí s politickou levicí, avšak tito intelektuálové byli produktem své doby a předchozího století, odtržení od tradice, vykořenění a zbavení instinktů i citlivosti.

První „myslitelé krve“, do značné míry ovlivněni Nietzsche, si vysoko cenili znamenitosti a vznešenosti, podezíraví či dokonce znepokojení nivelačním působením masové demokracie i jejího neblahého oddenku, komunismu. Ty pro ně byly útokem proti kultuře coby usilování o dokonalost. Jejich protějškové, levicoví intelektuálové, se zvrácenou rozkoší oslavovali vzestup masového člověka, jež by však v případě všeobecného triumfu komunismu skoncoval i s jejich vlastní svobodou vytvořit cokoliv převyšujícího obzor státního komisariátu.

Lawrence věřil, že socialistický aktivismus a nepokoje nastolí ovzduší, v němž kolem sebe shromáždí „vybranou menšinu ohnivého, aristokratického ducha“, jež by se „fašizujícím“ převratem chopila moci: „Pak bych mohl skutečně vyniknout.“

Lawrence se bouří proti pozdní – zimní – etapě civilizace, v níž se, jak Spengler tvrdil, Západ už nějakou dobu nachází. Jejimi neklamnými znaky jsou převaha města nad venkovem a peněz nad pokrevními svazky. Stejně jako Spengler se i Lawrence hlásí k cyklickému pojetí dějin a organicky chápané společnosti. Snažil se proto vymanit Západ z ledového stisku umírající civilizace a znovu postavit organické nad mechanické.

Náboženství staré a nové

Lawrence se chtěl vrátit k pohanské perspektivě života těsně spjatého s kosmickým rytmem. Velice se proto zajímal o mystiku krve a to, co nazýval temnými božstvy. „Temný bůh“ pro něj ztělesňoval vše upozaděné pozdní civilizací a umělým světem peněz a průmyslu. Procestoval velký kus světa, při návštěvě Nového Mexika v roce 1922 byl svědkem rituálů tamních Indiánů, Pueblanů. Následně se vydal na jih do (starého) Mexika, kde strávil několik let.

V Mexiku se dozvěděl o Quetzalcoatlovi, Opeřeném hadovi starých Aztéků. Lawrence se domníval, že obrozením tohoto božstva a probuzením dlouho spících, potlačených prvotních pudů, by mohla být obrozena také Evropa. Obyvatelům Spojených států zase radil, aby se dívali dál do minulosti, před éru Otců-poutníků i španělských kolonizátorů a přijali za svého „temného démona divošské Ameriky“. Tento „démon“ má blízko k Jungovu konceptu Stínu (a jeho ztělesnění v tom, čemu Jung říkal „archetyp Dábla“) a jeho uvědomění je nutnou podmínkou skutečné ucelenosti či individuace.

Obrátte se k „nevyjasněnému, odvrženému“, doporučoval Lawrence Američanům (*Phoenix*). Román *Opeřený had*, v němž vypráví příběh bělošek, jež se zapojí do hnutí sociální a národní obrody mezi Mexičany, založeném na obrození uctívání Quetzalcoatla, ostatně považoval za svůj nejdůležitější.

Lawrence doufal, že optikou amerických Indiánů nalezne cenná poučení také pro Evropu. Jeden z jeho hrdinů, čelní představitel obrody uctívání Quetzalcoatla Don Ramon, tak říká: „Rád bych, aby teutonský svět znovu hleděl na svět očima Thora a Wotana, z větví stromu Yggdrasill...“

V Evropě spatřoval ekvivalent tohoto dědictví mezi Etrusky a u druidů. A i když se mu do jisté míry dařilo nacházet cestu ke starobylé evropské duchovnosti, nebyl zastáncem napodobování starých způsobů současníky ani hledání inspirace u evropskému Západu cizích duchovních tradic, jak se dnes stalo s fetišem hraničí módou u mnoha vykořeněných duší, jež dychtivě hledí ke všem kulturám a dědictvím krom svého vlastního. Prahnuł po návratu k podstatě, úžasu před mystériem života. „Má cesta je mou vlastní, starý rudý otče: Nemůžu se už choulit u bubnů,“ píše v esejí „Indians and an Englishman“ (Indiáni a Angličan). Přesto u nich našel cestu do dalekého nejskrytějšího místa v lidském nitru, které při popisu působení rituálu následovníků Opeřeného hada na svou hrdinou Kate, jež mu přihlíží, popisuje jako cosi trvale přítomné.

V povídce „The Woman Who Rode Away“ (Žena, jež odjela na koni) odchází žena majitele dolů, unavená svým životem, do hor k odlehlému indiánskému kmeni, o němž se traduje, že si zachoval rituály uctívání starých božstev. Dozvídá se od nich, že běloši zajali slunce a ona má být poslem, které je vyzve k jeho vrácení. Proto je následně obětována slunci... Jedná se o oběť plodu mechanistické společnosti za účelem obnovy spojení s kosmem. Pro Lawrence má nejvyšší hodnotu „život, který povstává z krve“.

Lev, jednorožec a koruna

Lawrencovo pojetí dvojí povahy života, kdy neustále probíhá konflikt mezi protikladnými póly, lze označit za syntetizovanou dialektiku. Sám si vypomáhá symbolismem: Lev (rozum a aktivní mužský princip) svádí nekonečný souboj s jednorožcem (smysly, pasivní, ženský princip). Kdyby však jeden z nich zcela převládl a zničil druhý, znamenalo by to záhubu i jeho samotného a vítězství by tak vlastně nastolilo vakuum. Tak tomu bývá u ideologií, náboženství i morálních soustav, jež představují triumf jedné polaritě a potlačení druhé. Koruna nepatří ani jedné z nich, symbolizuje totiž rovnováhu. Můžeme hovořit o jakémsi západním tao, které hledali třeba také C. Jung či někteří staří alchymisté.

Problémy, k nimž se Lawrence pokoušel přivést pozornost, se s rychlým odvíjením našeho stádia pozdního uvádání západní civilizace, lapající v pevném sevření peněz a stroje po dechu, staly ještě zjevnějšími a palčivějšími. Lawrence stejně jako Yeats, Hamsun, Williamson a další usiloval o návrat k Věčnému opětovným propojením s oněmi částmi našich já, jež byly „ohavných duchem naší doby“ zatlačeny někam do skrytých hlubin.

První kapitola z knihy Kerryho R. Boltana *Thinkers of the Right: Challenging Materialism* (Luton, England: Luton Publications, 2003) vyšla na stránkách Counter-Currents Publishing 21. září 2010.